

Donald Trump Dönemi ABD'nin Orta Asya Politikaları

Erkan AVCI

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından bağımsızlıklarını kazanan Orta Asya ülkeleri yeni uluslararası sistemde yerlerini almak için çaba göstermişlerdir. Bu yer alma mücadelesinde yalnız olmayan bölge ülkeleri için ilk büyük ortak yine Rusya'ydı. Ancak Rusya 1990'lı yıllar boyunca zayıftı ve bu ülkelere lokomotif olma rolünü oynayamıyordu. Dolayısıyla SSCB'den geriye kalan bu boşluğu doldurmak için ABD kolları sıvamıştır. Çeyrek asırlık dönem boyunca ABD, bölgeye çeşitli yatırımlarda bulunarak ve sivil toplum örgütleriyle nüfuz etmiştir. Özellikle 11 Eylül 2001 terör saldırılarından sonra bölgede askeri olarak da varlık gösteren ABD zamanla bölgenin önemli güçlerinden biri olmuştur. Ancak zamanla kendini toparlayan Rusya, bölgeye geri dönmüş ve ABD ile rekabet içine girmiştir. Bu arada yükselen güç Çin, hem büyüyen sanayisine enerji kaynakları bulmak hem planladığı İpek Yolu projesini hayata geçirmek hem de yakın çevresindeki rekabete kayıtsız kalmamak için bölge üzerinde politika üretmektedir. İki yüz yıl önce İngiltere ve Rusya'nın "Büyük Oyun" adı altında rekabet ettiği Orta Asya'da bugün ABD, Çin ve Rusya rekabet halindedir. Kasım 2016'da ABD'de Donald Trump'ın iktidara gelmesinden sonra bu rekabet daha da alevlenmiştir. Zira daha önceki Barack Obama yönetimi kendisine en büyük

rakip olarak Rusya'yı görüp Çin ile birlikte hareket etmiş iken Trump, Rusya ile anlaşıp Çin'e karşı düşman olma yolunu seçmiştir. Günümüzde Orta Asya üzerindeki rekabet de bu kapsamda biçimlenmektedir. Bölge ülkeleri de bu rekabetten kendilerine pay alma çabası içerisinde oldukları için herhangi bir tarafa dayanmamaktadır. Bu yüzden her küresel güç ile masaya oturup ülkelerinin kalkınmasını sağlamak için büyük kıymette yatırım anlaşmaları imzalamaktadırlar. Özellikle Özbekistan'da iktidara gelen reformcu lider Şavkat Mirziyoyev ve Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in girişimleriyle bölgede yaratılmaya çalışılan bölgesel entegrasyon da mevzunun ayrı bir boyutudur.

ABD'nin Orta Asya Politikasının Temel Parametreleri

ABD'nin Orta Asya'daki amaçları iki ana stratejiye dayanmaktadır: İlki, ABD'nin uluslararası sistemdeki küresel güç rolü kapsamındadır. ABD, Rusya ve Çin'in Orta Asya'daki nüfuzunu

zayıflatmayı amaçlamaktadır. İkincisi de bölgede bulunan enerji rezervlerine kolaylıkla ulaşabilmektir. Zira ABD'nin enerji konusundaki genel stratejisi, mümkün olduğunca çok fazla enerji nakil hatlarının kontrolünü sağlamak üzerinedir. ABD'nin bölgede izlediği diğer tüm politikalar bu iki strateji minvalinde yürütülmektedir.

ABD'nin Çin ve Rusya'yı kontrol etmesi, bölge güvenliğini de içerdiğinden bölgede kurduğu askeri ve ticari işbirlikleri bu doğrultudadır. Dolayısıyla enerji güvenliği meselesi de hem bölgeyi global ticaret ile ilişkilendirme, hem de bu ticaretin güvenliğini tesis etmeyi de içerir. Bu yüzden bölgede serbest piyasa ekonomisinin gelişmesini desteklemektedir. Dolayısıyla ABD'nin bölge siyaseti, global amaçları doğrultusunda şekillenmektedir.

Orta Asya'nın enerji kaynaklarının coğrafi yakınlığından dolayı Çin açısından daha fazla stratejik önemi vardır. Ekonomisi hızla büyüyen Çin, bunu kalıcı kılmak için ihtiyaç duyduğu enerji kaynaklarını Afrika'ya kadar ararken, bu kadar yakındaki enerji kaynaklarına kayıtsız kalamaz.¹ Ayrıca bölge ülkelerinin altyapı sorunları, Çin'in bölgeye nüfuz etmesi açısından önemli bir fırsat yaratmaktadır.

Rusya açısından bakıldığında durum, arka bahçesi olarak gördüğü Orta Asya'da ABD'nin nüfuzunu engellemek ve Asya'ya nüfuz etmek için yeni stratejiler üretmek şeklindedir. Rusya'nın bu politikası, ABD'nin nüfuz ettiği ülkeler üzerinde kendi tarafına çekecek stratejiler üretmek, ABD'nin askeri gücünü bölgeden uzakta tutmak adına uluslararası sistemin diğer aktörleri ve

Orta Asyalı devletlerle askeri ittifaklar kurmak ve bölgedeki enerji kaynakları üstünde egemenlik kurmak çerçevesindedir.² Enerji alanında tek söz hâkimi olmak isteyen Rusya Batıya, özellikle Avrupa'ya karşı ikamesi olmayan statüsünü devam ettirmeye çalışmaktadır. Bu yüzden küresel güçlerin Orta Asya'daki nüfuz mücadelesi, bölge ülkelerinin taraf seçimlerini etkilemektedir. Orta Asya'da demokrasi olmadığından, ülkeleri lider üzerinden etkileme, olmuyorsa değiştirme şeklinde ABD ile Rusya arasında mücadeleler verilmektedir.³

ABD'nin Orta Asya bölgesine olan ilgisi Kafkasya, Asya ve kısmen Orta Doğu'yu içeren bir küresel güvenlik algısı çerçevesinde ele alınmalıdır. Bu bağlamda ABD'nin amaçlarını hayata geçirebilmesi için en başta Rusya ve Çin üstünde bir kontrol mekanizması kurması ve bölge ülkelerinin de bu iki güçten birini tercih etmesi gerekir. Bunun gerçekleşmesi için bölge ülkelerinin ekonomik, siyasi ve askeri anlamda kendine yeterli olması gerekir. Bu bağlamda, ABD'nin üzerine düşen önemli görevler vardır.⁴ Bunlar arasında bölgenin Rus altyapısının ve Sovyet ardılı kadrolarının pasifize edilmesi yerine ikame edilecek bir sistemin hayata geçirilmesi en önemli konudur. Bu yüzden ABD, gerek bizzat kendisi gerekse uluslararası sivil toplum örgütleri aracılığıyla bölge ülkelerinin bağımsızlığını pekiştirmek ve demokratikleştirmek

² Jeffrey Mankoff, *Russian Foreign Policy: The Return of Great Power Politics*, Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2009, s. 37

³ Mehmet Akif Kireççi, *Amerika Birleşik Devletleri'nin Orta Asya Politikaları* Ankara: Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk Kazak Üniversitesi Yayınları, 2011 s.35

⁴ Richards Weitz, "New U.S. Thinking on Central Asia," *Central Asia-Caucasus Institute Analyst*, Vol.3 No.6 March 30, 2011 p.4 <https://www.cacianalyst.org/resources/pdf/issues/20110330Analyst.pdf> Erişim Tarihi: 10.05.2018

¹ Wenran Jiang, "China's Global Quest for Energy Security" March 14, 2011 <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/11926422.2006.9673432?journalCode=rcfp20>

için adımlar atmaktadır. İnsan haklarının korunması, devlet kurumlarında şeffaflık ve hukuka uygunluk, piyasa ekonomisinin yerleşmesi, basın özgürlüğü, gibi birçok alanda reform yapılmasını planlamıştır.

Orta Asyalı ülkelerin savunma konusundaki yetersizliği, Çin ve Rusya'nın askeri güçleri altında çaresiz kalmalarına sebep olmaktadır. Şanghay İşbirliği Örgütü'ne üye olmaları da bu minvalde değerlendirilebilir.⁵ Bu yüzden ABD'nin bölge ülkeleriyle askeri anlaşmalar yapması, Çin ve Rusya'ya karşı direkt bir duruş sergilemektir. ABD kimi zaman bu duruşu sergilemekten de kaçınmamaktadır. Mesela bölgede NATO resmen aktif değilse de bölge ülkeleri, Barış İçin Ortaklık ve Avrupa-Atlantik İşbirliği Konseyi'nde yer almaktadır. NATO'nun bölgedeki temasları, savunma alanında bölge ülkelere yardım ve Afganistan'daki ABD operasyonlarına destek sağlamak için önemliydi.⁶ Özellikle Özbekistan'daki Karşı-Hanabad ve Kırgızistan'daki Manas askeri üsleri ABD için oldukça önem arz etmekteydi. Ancak 2005 yılında Özbekistan⁷, 2014 yılında ise Kırgızistan⁸ bu üsleri kapatmıştır. Özbekistan'ın üssü kapatma sebebi 2005 yılında Andijan kentinde yaşanan olaylarda ABD'nin Özbek yönetimini insan hakları ihlalleri hususunda eleştirmesidir.

5 Pan Guang, "Shanghai Cooperation Organization in the Context of the International Antiterrorist Campaign," *Central Asia and the Caucasus* Vol.21 No.3, 2003

6 Roy Allison, "Regionalism, Regional Structures and Security Management in Central Asia," *International Affairs* Vol. 80, No. 3, (May, 2004), s.465

7 "ABD Özbekistan'daki üssünü kaybetti" 27 Ağustos 2008 <https://www.cnntrk.com/2005/dunya/08/27/abd.ozbekistandaki.ussunu.kaybetti/120970.0/index.html> Erişim Tarihi: 10.05.2018

8 "Kırgızistan'daki ABD askeri hava üssü kapandı" 11 Temmuz 2014, <http://www.trthaber.com/haber/dunya/kirgizistandaki-abd-askeri-hava-ussu-kapandi-135685.html>

Erişim Tarihi: 10.05.2018

Kırgızistan ise üssün kira getirisi düşük olduğu gerekçesiyle kapatmıştır. Bu örnekler gösteriyor ki ABD bölge dinamiklerini iyi okuyamamıştır. Oysa ABD'nin 2001'deki Afganistan savaşı, Orta Asya rejimleri tarafından da tehdit kabul edilen aşırı dinci terör gruplarına karşıdır. Yani Orta Asya rejimleri ile ABD'nin bölgesel tehdit algılamaları örtüşüyor gibi görünmektedir. Ancak öyle görünüyor ki bu durum tek başına bu ülkeleri otomatik olarak ABD referanslı uluslararası savunma ve güvenlik örgütlerine dâhil etmeye yetmemektedir.⁹

Günümüzde Orta Asya, Rusya'nın Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü, Şanghay İşbirliği Örgütü gibi askeri projelerle eski nüfuz bölgesine tekrar meyil verdiği bir bölgedir. Özellikle ŞİÖ, askeri işbirliğini de vurgulayan yönüyle ABD karşısında bir blok olma potansiyeline sahiptir.¹⁰ Daha da önemlisi Rusya'nın, bölge ülkelerinin birçoğuyla birebir askeri anlaşmaları vardır. Örneğin Rusya, Kırgızistan'la Kant üssünü 2058 yılına kadar kullanmak için anlaşmıştır.¹¹ ABD ise Rusya'nın kontrolü altında bölgesel bir savunma sistemi oluşması ve bölge ülkelerinin de sistem içinde faal bir rol üstlenmesini istememektedir. Bu yüzden bölge ülkelerinin ABD tarzı eğitim ve silahlanma ile modernize edilerek Rusya'nın bölgedeki güvenlik politikalarından uzaklaştırılması planlanmaktadır. Bu kapsamda

9 Stuart Horsman, "Themes in official discourses on terrorism in Central Asia," *Third World Quarterly* Vol. 26, No.1 2005 p.200

10 Fırat Purtaş, "Orta Asya'nın Bütünlüğü Sorunsalı ve Orta Asya'da Bölgesel Entegrasyon Girişimleri," (Ed.) M. Turgut Demirtepe *Orta Asya Kafkasya Güç Politikası*, Ankara: USAK Yayınları, 2008 s.47

11 Bayram Aliyev, Rusya'nın Orta Asya'daki Askeri Üsleri, *BİLGESAM Analiz*, No.1338, s.7

20 Temmuz 2016, <http://www.bilgesam.org/Images/Dokumanlar/0-463-2016072245rusyanin-orta-asyadaki-askeri-usleri.pdf> Erişim Tarihi: 11.05.2018

ABD, Rusya ve Çin'i ikame etmek için çeşitli şekillerde kendini bölgesel güvenlik politikalarına dahil edebilmekte olduğu görülmektedir. Bunun geçmişteki örneği bölgedeki askeri üsleri kullanmasıydı. Ancak ABD, Afganistan'dan çekildikten sonra bölgede askeri üs elde etme bahanesini de kaybetmiştir. Bu sebeple ABD'nin bölgede yeni güvenlik stratejileri geliştirmesi kaçınılmazdır. Bu yüzden ABD, bölge ülkelerindeki askeri modernizasyonuna önemli miktarda finansman sağlayarak uzun solukla alaka tesis etmeyi amaçlamaktadır. ABD'nin, bölge ülkelerinde askeri eğitim programlarını üstlenmesi veya askeri modernizasyona yardımcı olması bu anlamda önemli adımlardır. Örneğin NATO'yla özel ilişkileri olan Kazakistan, hem Birleşmiş Milletler kapsamında bölgede ortak müdahale gücü oluşturmuş (KAZBRIG) hem de NATO ile Müstakil Ortaklık Faaliyet Planı (Individual Partnership Action Plan, IPAP) geliştirmiştir.¹²

Orta Asya'ya Yönelik Trump'ın Politikaları

Tarih boyunca Rusya'ya yönelik saldırılar genellikle Avrupa üzerinden gelmiştir. Günümüze baktığımızda ise Avrupa artık Rusya'ya karşı yeni bir savaş açmanın değil onunla işbirliği kurmanın peşindedir. Aynı durum demokratikleşmeye ve liberal reformlar yürürlüğe koymaya başlayan Rusya için de geçerlidir. Zira Avrupa, huzur ve refaha savaşmadan ulaşmanın formülünü uzun zaman evvel bulmuştur. Bu yüzden Rusya için Batı ile iyi ilişkiler kurmak, Rusya'nın refah ve istikrarı, hatta Orta Asya ülkelerinin geleceği ve selameti açısından önemli ölçüde katkıda bulunabilecektir.¹³ Dolayısıyla Orta Asya'yı salt bölgesel değil küresel anlamda

da ele almak gerekir.

15 Mart 2018'de Kazakistan'ın başkenti Astana'da yapılan Orta Asyalı liderler zirvesinde uzun zamandır biraraya gelemeyen liderler tarihi adım atmıştır.¹⁴ Bu zirveye Rusya'nın davet edilmemesi oldukça göze çarpan bir husustur. Zira böyle bir durum ilk defa meydana gelmiştir. Dolayısıyla da bu durum, Orta Asyalı ülkelerin zamanla Rusya ekseninden kaydığı izlenimi yaratmaktadır. ABD ve Çin'in bölge üzerindeki nüfuzlarını arttırıyor olmaları da bu izlenimi destekler niteliktedir.

Özbek Cumhurbaşkanı'nın ABD Ziyareti

19 Aralık 2017'de Trump, Özbekistan'ın bağımsızlık döneminin ilk Cumhurbaşkanı olmuş Kerimov öldükten sonra iktidara gelen reformcu lideri Şavkat Mirziyoyev'e "Sizinle görüşmeyi sabırsızlıkla bekliyorum» mesajını vererek onu ABD'ye davet etmiştir. Trump'ın mesajın devamında Güney Asya'daki ABD stratejisi çerçevesinde bölge ülkelerinin, Afganistan'daki çatışmanın ve istikrarın çözümü için sorumluluk alması gerektiğini iletmiştir.¹⁵ Mirziyoyev bu davete olumlu cevap vermiş ve 16 Mayıs 2018'de ABD'ye bir ziyaret gerçekleştirmiştir. Görüşme sonrasında 'Yeni Dönemde Stratejik Ortaklığın Başlangıcı' başlığı ile Beyaz Saray'dan bir açıklama metni yayınlanmıştır. Metinde Mirziyoyev'in reformlarına övgü ve ABD ile Özbekistan arasında en son 2002'de imzalamış olduğu stratejik ortaklık bildirgesinin yeniden canlandırılacağı yer almıştır. Yine me-

¹⁴"1.Orta Asya Liderler Zirvesi, Astana'da gerçekleştirildi" 15 Mart 2018 <http://qha.com.ua/tr/turk-dunyasi/1-orta-asya-liderler-zirvesi-astana-da-gerceklestirildi/167720/>

¹⁵"ABD Başkanı Trump'tan, Özbekistan'a sıcak mesajlar", 2 Mart 2018 <http://qha.com.ua/tr/turk-dunyasi/abd-baskani-trump-tan-ozbekistan-a-sicak-mesajlar/167082/> Erişim Tarihi: 10.05.2018

¹² KİREÇÇİ, a.g.e. s.38

¹³ HAZRET, a.g.e.

tinde Afganistan'daki terörizme karşı mücadelede Özbekistan ile eskisi gibi askeri işbirliği yapılması, Mirziyoyev'in, Trump'ın Güney Asya politikasına verdiği destek, ekonomik ilişkiler konusunda Mirziyoyev'in serbest piyasa ekonomi politikası gibi konulara da yer verilmiştir. Bu kapsamda ABD'li şirketlerin Özbekistan'a yatırım yapabilmesi adına uygun bir ortam hazırlamak için Mirziyoyev'in her türlü adımı atma sözünü verdiği de metinde yer almıştır. Bunun bir sonucu olarak Özbekistan ile ABD arasında \$4,8 milyar değerinde yirminin üzerinde anlaşma imzalanmıştır.¹⁶ Daha önce Kazakistan Devlet Bakanı Nursultan Nazarbayev ve Mirziyoyev'in girişimleriyle toplanan Astana Orta Asya Liderler Zirvesi'ne Çin ve Rusya'nın davet edilmemesi üzerine imzalanan bu anlaşma ve 17 Ocak 2018'de Kazakistan'ın ABD ile yaptığı \$7,5 milyar değerindeki anlaşma¹⁷, ABD'nin bölge üzerindeki nüfuzunu arttırdığının bir göstergesidir. Ancak bu bir eksen kayması değildir. Bölge ülkeleri büyük güçleri birbirine karşı kullanarak bir denge politikası yürütmektedir. Zira aynı bölge ülkeleri Rusya ve Çin ile de anlaşmalar imzalamıştır. Orta Asyalı ülkelerin, özellikle Kazakistan ve Özbekistan'ın da kendi arasındaki bölge üzerinde liderlik mücadelesi de bu ülkeleri farklı küresel güçlerle anlaşma yapmaya itmektedir.

Bu arada ABD ise Orta Asya'daki entegrasyon sürecini yakından takip etmektedir. Örneğin Trump, Mirziyoyev'in 26-27 Mart'da Taşkent'te

16 Cihangir Yıldırım, "Özbek-Amerikan İlişkilerinde Yeni Dönem", 18 Mayıs 2018 <https://www.timeturk.com/ozbek-amerikan-iliskilerinde-yeni-donem/yazar-900144> Erişim Tarihi: 25.05.2018

17 "Nazarbayev, Beyaz Saray'da Trump ile görüştü" 17 Ocak 2018 <http://www.kazakistan.kz/nazarbayev-beyaz-sarayda-trump-ile-gorustu/> Erişim Tarihi 25.05.2018

Afganistan'a ilişkin uluslararası bir konferans yapma teşebbüsünü desteklemiş ve bu konuda ABD'nin Özbekistan'la yakın çalışması gerektiğini söylemiştir. Ayrıca Güney Asya'daki ABD stratejisi çerçevesinde bölge ülkeleri, Afganistan'daki çatışmanın ve istikrarın çözümü için sorumluluk almaya davet etmiştir.¹⁸

Öte yandan ABD, Rusya'nın Orta Asyalı ülkelerini etkisi altına almakla suçlamaktadır. Zira ABD Merkezi Kuvvetler (CENTCOM) Komutanı Joseph Votel'in Trump'a sunduğu raporda "Rusya, Orta Asyalı devletlerin ABD ile işbirliği ve karşılıklı faaliyetlerine engel olmak için çabalarını devam ettirmektedir." şeklinde bir ifade kullanmıştır.¹⁹ Rusya da cevabı çok bekletmedi. Rusya Dışişleri Bakanlığı'ndan yapılan açıklamada, ABD'nin Orta Asya ülkelerini Rusya ve eski Sovyet ülkeleriyle işbirliği yapmaktan uzaklaştırmaya çalıştığı belirtildi.²⁰

Son 10 yılda bölgede Rusya'nın yatırımlarının \$20 milyar civarı olduğu da ifade edilen açıklamada "Orta Asya'daki dostlarımızın kendilerine partner seçme hakkına saygı duyuyoruz. Ama aynı zamanda bu partnerlerin bizi dostlarımızla karşı karşıya getirme girişimlerine karşıyız." denilmiştir.²¹

18 "ABD Başkanı Trump'tan, Özbekistan'a..." a.g.e.

19 "Statement of General Joseph L. Votel Commander U.S. Central Command Before the House Armed Services Committee on the Posture of U.S. Central Command Terrorism and Iran: Defense Challenges in the Middle East", 27 February 2018, <https://docs.house.gov/meetings/AS/AS00/20180227/106870/HHRG-115-AS00-Wstate-VotelJ-20180227.pdf> Erişim Tarihi: 10.05.2018

20 "Foreign Minister Sergey Lavrov's Statement and Answers to Media Questions at a News Conference on Russian Diplomacy in 2017", Moscow, January 15, 2018 http://www.mid.ru/en/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/3018203 Erişim Tarihi: 10.05.2018

21 "Rus Dışişleri Bakanı Lavrov: Rusya'nın Sovyetler Birliği'ni yeniden kurma iddiası yok"

Sonuç itibariyle yakın zaman içerisinde Orta Asya'daki dengelerin daha çok Çin destekli Özbekistan ve Kazakistan liderliğinde kurulacağı öngörülmektedir. Bu sebeple Çin, bölgeye olan yatırımlarını arttıracaktır. Dolayısıyla bölge üzerinde Çin ve Rusya rekabeti artacak ve ABD de bu rekabet içinde kendine yer bulacaktır. Bu yer ise çalışmanın başlarında ifade edildiği üzere Trump döneminde Çin'i karşısına, Rusya'yı yanına alan bir konumda olacaktır. Ancak Orta Asya bölgesine bakıldığında bu rekabet Asya-Pasifik, Doğu Avrupa ve Ortadoğu bölgelerindeki rekabet ile karşılaştırıldığında, küresel güçlerin çatışma alanına dönüşme potansiyeli daha düşük bir bölge olarak kaydedilmelidir.²²

SONUÇ

SSCB'nin 1991 yılında yıkılmasıyla birlikte bağımsız olan Orta Asya ülkeleri Mackinder'in Kara Hakimiyet Teorisinde dediği gibi Avrasya'nın kalbinde yer almaları ve Batıyı Doğuya bağlayan bir köprü görevi görmesi hasebiyle oldukça önemli bir stratejik önemi haizdir. Bu sebeple bu bölge, küresel güçlerin rekabet alanlarından biri olma konumundadır. İki yüzyıl önce Rusya ve İngiltere arasında yaşanan bölge üzerindeki "Büyük Oyun" adlı rekabet bugün ABD, Rusya ve Çin arasında cereyan etmektedir. Bu üç küresel güç için bu bölge, jeopolitik, jeostratejik ve jeoekonomik anlamda oldukça önem arz etmektedir.

Rusya açısından Orta Asya bölgesi, tarihsel nüfuz alanı ve yakın çevresi olması hasebiyle hayati derecede önemlidir. Ayrıca ülkelerinde

milyonlarca etnik Rus yaşamakta ve Rusça dili bu ülkelerde İngilizce gibi öğrenilmesi önemli bir dil olarak görülmektedir.

Bin yıldır bölgeye yabancı kalan Çin'in buraya nüfuz etmek Rusya'yı dengelemek açısından önem arz etmektedir. Öte yandan Asya ve Avrupa güzergahında kuracağı yeni bir İpek Yolu ile Orta Asya'ya yakınlık duyan Çin, büyüyen sanayisine enerji sağlamak için de bölge ülkeleriyle temas kurmaktadır.

ABD için Orta Asya potansiyel ticari partner ve Afganistan'dan kaynaklanan terör tehdidi ile savaşmak için bir ön cephe mahiyetini taşımaktadır. Ayrıca bölge, üzerinde üreteceği politikalar ile hem Rusya'yı hem de Çin'i kontrol edebilmek adına önemli bir figür olarak ABD dış politikasında yer edinmektedir.

SSCB dağıldıktan sonra ABD-Rusya ilişkileri, yirmibirinci asrın ilk on yılına dek iyi bir seyir izlemekteydi. Ancak Rusya, gücünü arttırıp ABD ile rekabet edecek konuma yükseldiği 2010'lu yıllarda ilişkiler Soğuk Savaş'ı hatırlatan bir mahiyette soğumaya başlamıştır. Ancak 2016'da Trump'ın başkan olmasıyla birlikte Rus-Amerikan ilişkileri yeni bir boyuta taşınmıştır. Trump ve Putin'in karşılıklı sıcak mesajlar vermesi ve dünya rekabetinde Trump'ın Rusya ile dost Çin ile düşman bir politikayı benimsemesi yeni dönemde ilişkilerin mahiyetini gösterir nitelikte olmuştur.

Orta Asyalı ülkeler için ABD-Rusya ilişkilerinin gelişimi, Rusya'nın bölgeye daha fazla nüfuz etmesi manası da taşıyabilir. Zira Trump'ın başkanlığındaki ABD, Rusya'yı daha az tehdit

²² 15 Mart 2017, <http://www.iha.com.tr/haber-rus-disisleri-bakani-lavrov-rusyanin-sovyetler-birligini-yeniden-kurma-iddiasi-yok-630697/> Erişim Tarihi: 10.05.2018
22 AŞIRLI, a.g.e.

edeceğinden onun bölgedeki varlığını sınırlamak adına daha az kaynak ayırabilir. Ancak bu bir varsayımdır. Zira ABD için Orta Asya, sadece Rusya odaklı bir bölge değil aynı zamanda Çin'i sınırlayabilecek bir bölgedir. Bu sebeple ABD, bölgenin en büyük gücü Kazakistan ve bölgenin yükselen gücü Özbekistan ile daha iyi ilişkiler kurmak isteyecektir.

ABD-Rus ilişkileri olumlu bir seyir izlerken, seçim kampanyası boyunca Çin'i bir "döviz manipülatörü" iddiasıyla suçlayan Trump, Çin'e karşı sert bir duruş sergilemiştir. Trump'ın başkan olmadan önceki iş adamı kimliği, ABD'nin Orta Asya ile daha güçlü ekonomik ilişkiler kuracağı hakkında fikir vermektedir. Dolayısıyla da ABD, Çin'in bölgedeki ekonomik nüfuzunu bir tehdit olarak algılamaktadır. Bu bağlamda Trump, Çin'in Yeni İpek Yolu Projesine olumlu gözle bakmamaktadır. Oysa Orta Asya bölgesi ABD ve Çin ilişkilerini olumlu yöne sevk edebilecek verimli topraklar olarak ön plana çıkmaktadır. Ayrıca bölgede aktif olan terörün yok edilmesi her iki ülkenin ortak menfaatidir. Çin için Sincan-Uygur Özerk Bölgesinde ayrılıkçı gruplar, ABD için ise Afganistan kaynaklı Taliban ve El-Kaide tehdit olduğu için iki ülke ortak hareket edebilir.

Bir buçuk yıldır iktidarda olan Trump'ın önümüzdeki dönemde bölge üzerinde izleyeceği politikalar merak konusudur. Bununla birlikte bir öngöründe bulunmak gerekirse, bölgenin hem Rusya hem Çin hem de ABD için vazgeçilmez olduğu aşikardır. Dolayısıyla yeni dönemde de bu üç devletin rekabeti devam edecektir. Orta Asya ülkeleri için ise bu husus önem arz etmektedir. Zira tek bi kutuba bağlı olarak uydu devlet

şeklinde yaşamlarına devam etmek istemeyen bölge devletleri, gelişimlerini sürekli kılabilme adına çok taraflı politikalar izleyecektir. Yani ABD'ye yanaşıp Rusya'yi veya Rusya'ya yanaşıp Çin'i bir kenara atmayacaktır. Küresel güçlerin arasındaki rekabette bir denge politikası izleyerek gelişmelerini sürdürmek isteyeceklerdir.

BİLGESAM Hakkında

BİLGESAM, Türkiye'nin önde gelen düşünce kuruluşlarından biri olarak 2008 yılında kurulmuştur. Kar amacı gütmeyen bağımsız bir sivil toplum kuruluşu olarak BİLGESAM; Türkiye'deki saygın akademisyenler, emekli generaller ve diplomatların katkıları ile çalışmalarını yürütmektedir. Ulusal ve uluslararası gündemi yakından takip eden BİLGESAM, araştırmalarını Türkiye'nin milli problemleri, dış politika ve güvenlik stratejileri, komşu ülkelerle ilişkiler ve gelişmeler üzerine yoğunlaştırmaktadır. BİLGESAM, Türkiye'de kamuoyuna ve karar alıcılara yerel, bölgesel ve küresel düzeydeki gelişmelere ilişkin siyasal seçenek ve tavsiyeler sunmaktadır.

Yazar Hakkında

1989 yılında Erzurum Pasinler'de doğan yazar Lisans eğitimini 2006 yılında Kırıkkale Üniversitesi'nde başladığı Uluslararası İlişkiler bölümünde tamamladı. 2012'de Yüksek Lisansına Kocaeli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde başladığı sırada Uluslararası Stratejik Bakış Enstitüsü'nde (USBED) analist olarak yazılar yazmaktaydı. Bu dönem içerisinde Erasmus Student Exchange Program kapsamında İtalya'nın Cenova kentindeki Università degli Studi di Genova'da Siyaset Bilimi bölümünde eğitim almıştır. 2016 Eylül ve Aralık aylarında Özbekistan'a yaptığı ziyaretlerde devlet başkanı İslam Karimov'un ölümü ve sonrası yapılan seçimleri ve bölge halkının yaşamını incelemiştir. 2017 yılında Uludağ Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde Doktora eğitimine başlayan yazar aynı zamanda burada Araştırma Görevlisi olarak görev yapmaktadır.